

Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventointihanke 2012–2014

Sini Saarilahti

VIITASAAREN KESKUSTA

Rakennusinventointiraportti

Sisällysluettelo

1. VIITASAAREN KESKUSTAN MODERNIN RAKENNUS- PERINNÖN INVENTOINTI	3
Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventointihanke	3
Viitasaaren keskusta-alueen inventointi 2013	4
Aikaisemmat selvitykset	7
2. VIITASAARI	8
Keskusta-alueen kuvaus	8
Varhaishistoriaa	9
Viitasaaren kunta muodostuu ja kaupunki syntyy	11
3. VIITASAAREN KESKUSTAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ARKKITEHTUURIKERROKSET	12
Viitasaaren kirkonkylä 1800–1900-lukujen vaihteessa	14
1900-luvun ensimmäiset vuosikymmenet	15
Jälleenrakennuskausi	16
1960–1970-luvut – arkkitehtuurin moderni aika	17
1900-luvun viimeisten vuosikymmenten vaihtelevuutta	21
4. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN TILA JA INVENTOIDUT KOhteet VUONNA 2013	22
Vuonna 2013 inventoidut ja täydennetyt kohteet ja alueet	25
Maakunnallisesti arvokkaat kohteet	26
Ehdolla maakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi	26
Paikallisesti arvokkaat kohteet ja alueet	28
Muut inventoidut kohteet	37
LÄHTEET	39

1. VIITASAAREN KESKUSTAN MODERNIN RAKENNUSPERINNÖN INVENTOINTI

Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventointihanke

Keski-Suomen museo aloitti vuoden 2012 alussa koko Keski-Suomen maakuntaa koskevan, kolmivuotisen modernin rakennusperinnön inventointihankkeen, joka on pilottihankkeena ainutlaatuinen Suomessa. Inventoinnin tarkoituksena on tuottaa tutkimustietoa uudemmasta rakennusperinnöstä. Hankkeen yhteistyötahoina ja rahoittajina toimivat Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen museo ja Keski-Suomen kunnat. Yhteistyötä tehdään myös Museoviraston Rakennettu hyvinvointi -tutkimushankkeen kanssa.

Suomen rakennuskannasta noin 80 % on syntynyt viimeisten 60 vuoden aikana. Tarve modernin rakennusperinnön tutkimukselle on suuri, sillä juuri tämän aikakauden rakennuksiin ja ympäristöihin kohdistuvat suurimmat muutos- ja jopa purkamispaineet, vaikka rakennus- ja aluekohtaista tutkimustietoa 1900-luvun sotien jälkeisestä ajasta on vielä vähän. Tutkimustarve on kirjattu Keski-Suomen kulttuuriympäristöohjelmaan 2005–2015, Keski-Suomen maakuntaohjelmaan 2011–2014 ja Keski-Suomen museon alueellisen toiminnan nelivuotissuunnitelmaan 2011–2013. Inventointien avulla saadaan uutta tietoa kullekin paikkakunnalle ominaisesta rakennusperinnöstä, sen rakennushistoriallisista, rakennustaiteellisista, kulttuurihistoriallisista ja maise-mallisista arvoista. Kaikissa kunnissa tehtävän inventoinnin myötä saadaan kokoavaa tietoa rakennetun ympäristön erityispiirteistä maakunnallisella tasolla. Lisäksi inventoinnin tulokset palvelevat kuntien maankäytön suunnittelua, kaavoitusta ja laadukasta korjausrakentamista sekä maakuntakaavoitusta.

Projektin aikana kartoitetaan, millaista on keskisuomalainen moderni rakennettu kulttuuriympäristö. Inventoinnissa selvitetään rakennetun ympäristön ominaispiirteiden kautta keskisuomalaisten kuntien taajamien nopeaa muuttamista hyvinvointivaltiota rakennettaessa. Tämän vuoksi inventoinnissa on pääasiassa keskitytty aluekokonaisuuksien hahmottamiseen: taajama- ja kyläkuvan kehitykseen ja kaavoituksen kautta syntyneisiin ympäristöihin. In-

Viitasaaren keskusta-alueen inventointi 2013

kertovien kohteiden lisäksi tarkasteltiin yleisesti kirkonkylän rakennettua ympäristöä, sen kehitystä ja tyypillisiä piirteitä. Lisäksi kohteiden valinnassa pyrittiin huomioimaan mahdollisimman laajasti erilaiset historialliset ilmiöt ja ajanjaksot. Tärkeää oli saada kattavaa ja ajantasaista tietoa modernin ajan rakennuksista ja rakentamisesta sekä dokumentoida keskusta-alueen vuoden 2013 tilanne.

Inventoinnissa myös täydennettiin ja tarkennettiin aikaisempia alueella tehtyjä inventointeja. Vuonna 2008 Juuso Väisäsen keskusta-alueen inventoinnista valittiin mukaan joitakin kohteita ja tarkasteltiin alueen rakentumista laajemmin.

Inventointialue rajattuna.

Viitasaaren keskusta-alueen rakentumista ja historiaa selvittäessä lähteinä käytettiin kirjallisuutta, arkistoaineistoja, vanhoja karttoja, ilmakuvia sekä haastatteluja. Arkistolähteitä olivat Viitasaaren kunnan arkistoimat rakennuslupa-asiakirjat, muut rakennuspiirustukset ja rakennus- ja korjaussuunnitelmat, sekä asemakaavojen ja yleiskaavojen kartta-aineistot. Maanmittauslaitoksen maanjakotoimituksia tarkasteltiin kiinteistötietojärjestelmän internet-selainpalvelun avulla. Kirjallisuuslähteistä merkittävimpiä oli Erkki Markkasen kirjoittama teos Vanhan Viitasaaren historia sekä Suomen maa-kuntajulkaisu Oy:n julkaisema Kotiseutuni Keski-Suomi II, johon Viitasaaren kehitysvaiheista on kirjoittanut kirkkoherra Veikko Simola. Myös Mauno Jokipiin yleisteoksista Keski-Suomi, osat I-III saa kattavan käsityksen Keski-Suomen kuntien kehityksestä.

Viitasaaren keskusta-alueen modernin rakennusperinnön inventoinnin teki projektitutkija Sini Saarilahti kuukauden aikana lokakuussa 2013. Inventointi sisälsi arkistotyö- ja kenttätöväiheen, sekä kerätyn aineiston syöttämisen KIOSKI-tietokantaan ja inventointiraportin laatimisen.

Kohteiden arvotuksessa käytettiin seuraavia kriteerejä, jotka pohjautuvat muun muassa lakiin rakennusperinnön suojelemisesta (4.6.2010/498):

- **harvinaisuus tai ainutlaatuisuus:** kohde edustaa esimerkiksi harvinaista rakennustyyppiä, rakennustapaa, arkkitehtuurisuuntausta tai häviävää rakennuskantaa
- **tyypillisuus:** kohde kuvastaa esimerkiksi tietyn aikakauden ja/tai paikkakunnalle luonteenomaisia piirteitä.

- **edustavuus:** kohteella on aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet, jotka ovat säilyneet hyvin.
- **alkuperäisyys:** kohde voi olla alkuperäisessä tai sitä vastaavassa käytössä ja/tai alkuperäinen arkkitehtuuri, idea ja/tai rakennustapa on edelleen havaittavissa. Muutokset ovat siihen luontevasti tehtyjä.
- **historiallinen todistusvoimaisuus:** merkitys historiallisen kehityksen, tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä. Historiallinen merkitys voi liittyä esimerkiksi taloushistoriaan, sivistyshistoriaan tai henkilöhistoriaan.
- **yhtenäisyys:** alueen rakennuskanta on syntynyt ja/tai säilynyt yhtenäisenä tyyllisesti tai maisemallisesti. Yksittäinen kohde voi olla merkittävä osana tällaista kokonaisuutta.
- **kerroksellisuus:** näkyvissä on eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakennuksen rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa, mikä tuo jatkuvuutta ympäristöön. Kyseessä voi olla myös alue ja sen eri-ikäinen rakennuskanta.

Inventointikohteet arvotettiin tutkimuksen edetessä paikallisesti tai ehdolle maakunnallisesti merkittäviksi. Kohteita on alueellisen määritelmän tarkasteltu seuraavasti:

- **historiallinen merkitys:** historiallisesta todistusvoimaisuudesta kertova arvo (esimerkiksi asutushistoriallinen, sivistyshistoriallinen, henkilöhistoriallinen, aatehistoriallinen, teollisuus- ja taloushistoriallinen, uskomus- ja tapahistoriallinen, historiallisiin tapahtumiin liittyvä)
- **rakennushistoriallinen merkitys:** rakennustaiteellisten tai -teknisten kokonaisuuksien, piirteiden ja osien säilyneisyys, alkuperäisyys, tyypillisuus, edustavuus tai harvinaisuus. Kyseessä voi olla myös esimerkki tietystä rakennustyylistä.
- **maisemallinen merkitys:** miljöö- ja maisemakokonaisuuksien yhtenäisyys (esimerkiksi ajallinen tai rakennustapaan liittyvä) tai toisaalta kerroksellisuus eli eri aikakausien kehitysvaiheiden näkyminen ympäristössä. Kohde voi olla myös maisemallinen kiintopiste.

Viime sotien jälkeisen ajan modernin rakennusperinnön kohteiden arvottaminen on tässä vaiheessa alustavaa. Arviot kohteiden kulttuurihistoriallisesta arvosta täsmentyvät kolmivuotisen inventointihankeen valmistuessa, kun kohteita voidaan tarkastella ja vertailla maakunnallisesti. Tämän vuoksi inventointiaineistoon saattaa tulla vielä muutoksia, jotka kirjataan KIOSKI-tietokantaan.

Inventointiraportin alkuosassa luodaan kokonaiskuva inventointialueen rakennetun kulttuuriympäristön piirteistä ja muotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä. Raportin lopussa on keskusta-alueen inventoidut kohteet lyhyesti esiteltyinä. Raportin kuvat on ottanut projektitutkija Sini Saarilahti vuonna 2013, ellei toisin mainita.

Aikaisemmat selvitykset

Viitasaarella on tehty koko kuntaa tai sen osia koskevia rakennetun kulttuuriympäristön selvityksiä 1980-luvulla ja 2000-luvulla. Kunnassa on tehty koko kuntaa koskeva rakennusinventointi vuosina 1985–1988, josta 2013 inventoinnin määritellyn aluerajauksen sisälle sijoittui viisi kohdetta. Inventointi oli osa koko silloisessa Keski-Suomen läänissä tehtyä rakennusperinteen tallennusta. Inventoinnin laati Osmo Kaitalehto. Keskusta-alueen täydennysinventoinnin teki Juuso Väisänen vuonna 2007. Viitasaaren kulttuuriympäristö-ohjelma tehtiin Keski-Suomen ympäristökeskuksen pohjoisen Keski-Suomen toiminnallinen kulttuuriympäristöhankkeessa vuosina 2006–2007. Hankkeen painopisteenä oli Viitasaaren kulttuuriympäristön historiallinen tausta, sekä sen hoito, kehittäminen ja säilyttäminen. Hankkeen loppuraporttina julkaistiin Viiden Kosken Kuljettamaa –niminen kulttuuriympäristöohjelma.

2. VIITASAARI

Viitasaaren kaupunki sijaitsee pohjoisessa Keski-Suomessa Valtatie 4:n ja Sinen tien yhtymäkohdassa. Maisema muodostuu runsaista metsistä ja vesistöistä koskineen. Kaupungin kokonaispinta-ala on 1 589 km², joista vesistöjen osuus on noin viidennes, eli 339 km² ja metsien osuus 109 000 hehtaaria. Peltoja Viitasaaren maa-alasta on 5 900 hehtaaria. Viitasaari kuuluu maisemamaakuntajaossa Itäiseen Järvi-Suomeen eli Keski-Suomen järvisuutuun. Viitasaaren asutus on sijoittunut vesistöjen äärelle, jossa kyläkeskukset muodostavat maisemaan pienipiirteistä mosaiikkia. Viitasaari käsittää keskustan lisäksi 15 kylää. Asukkaita Viitasaarella oli 2012 vuonna 6 922, joista noin 900 asui keskusta-alueella.

Viitasaaren naapurikuntia ovat Kannonkoski, Keitele, Kinnula, Kivijärvi, Pihtipudas, Vesanto ja Äänekoski.

Keskusta-alueen kuvaus

Viitasaaren keskusta-alue sijoittuu kunnan keskivaiheille Haapasaaren sekä Haapasaaren viereiselle Haapaniemen kannakselle pohjoiseen päin levittyen. Alue on hajanainen, saarien ja salmien ympäröimä luonnonkaunis maisema-alue. Keskustan leimallisiin piirteisiin lukeutuu aluetta ympäröivä Keitele-järvi. Keskusta-alueen itäreunaa rajaa Valtatie 4 ja idässä Keiteleen ranta. Pohjoisessa Viitasaaren keskusta-alue voidaan nähdä rajautuvaksi Keskittiehen ja etelässä Haapasaaren eteläisimpään kärkeen. Haapasaarta vastapäätä idän suunnalla nelostien takana kohoaa vanha Viitasaari eli Kirkkosaa-ri, saari, jossa kylän keskus aikoinaan sijaitsi, ja josta Viitasaari sai nimensä. Haapasaarella on merkittävää keskusta-alueille tyypillistä rakentamista, kuten kirkko ja sosiaali- ja terveysalan rakennuksia. Haapasaari muodosti vielä 1900-luvun alussa Viitasaaren kirkonkylän, josta se alkoi vähitellen levittäytyä ja keskittyä vastakkaiselle rannalle. Viitasaari sai kaupunkioikeudet vuonna 1996, jolloin maalaistaajaman kehittyminen alkoi muuttua kaupunkimaiseksi.

Viitasaaren liikekeskustan alue on keskikokoinen liike- ja asuinrakennuksista muodostunut taajama, jolla on kaupunkimaisia piirteitä. Se rajautuu Keiteleeseen rantaan lännessä ja Pihtiputaantiehen idässä. Pohjoisessa liikekeskustan rajausta voidaan nähdä päättyvän kunnantalon sekä poliisitalon taakse, josta alkaa melko tiheään rakennettu asuinrakennusten alue. Etelässä liikekeskusta rajautuu Haapasaareen johtavaan kivistään.

Keskustan liikerakennuksista koostuva rakennuskanta sijoittuu pääasiallisesti Keskitien varteen ja etenkin sen eteläpäähen. Keskitien suuntaisesti kulkevan Rantatien, sekä idässä Postikujan ja Pappilantien varsilla on myös merkittävää liike- ja julkisenrakentamisen aluetta.

Rakennuskanta on arkkitehtuuriltaan matalaa, julkisivumateriaaleiltaan vaaleasävyistä ja kerroksellista. Ympäröivien, Viitasaarta hallitsevien maisemaelementtien huomioonottaminen näkyy rakennusten massoittelussa ja sijoittelussa. Keskusta-alueella näkyy jatkuva kehittyminen pikkukaupungista moderniksi, viihtyisäksi ja dynaamiseksi kaupunkikeskustaksi.

Varhaishistoriaa

Viitasaaren luonnonmaisema syntyi noin 11 000 vuotta sitten mannerjäätikön vetäytyttyä maa-alueilta jääkauden loppuessa. Ensimmäisiä asutuksesta kertovia jälkiä Viitasaaren alueella on useita kymmeniä asuinpaikkalöydöksiä 8600–1500 eaa. väliseltä ajalta. Pyyntikulttuurin asutus keskittyi jo tuolloin vesistöjen ja harjujaksojen läheisyyteen.

Vanhan Viitasaaren alue on lähellä ensimmäistä valtakunnan rajaa ja vanhimpia määritettyjä nautinta- ja maakuntarajoja. Seutu on ollut läntisten ja itäisten vaikutteiden raja-alueita jo ennen varsinaisen kiinteän asutuksen aikaa. Viitasaaren alue on ollut pitkään 1500-luvulle asti ollut asumaton korpimaata, joka on ilmeisesti ollut hämäläisten eräomistuksessa jo 600 eaa. saakka. Keskiajan lopulla alueella alkoi liikkua savolaisia, jotka siirtyivät pohjoisemmaksi ahtaaksi käyneiltä alueeltaan. Tästä seuranneiden rajakahakoiden myötä määriteltiin Hämeen ja Savon nautinta-alue uudelleen ja Viitasaaren pitäjää jäi kokonaan hämäläisten erämaa-alueeksi pysyvän asutuksen muodostumiseen saakka.

Kuningas Kustaa Vaasan asutuspoliittinen uudistus, jonka mukaan erämaa-alueet tuli asuttaa, päätti erämaaomistusjärjestelmän vuonna 1542. Asetuksen

myötä valtaosa uudisasukkaista saapuikin Savosta ja monet hämäläiset jäivät salomaille.

Viitasaari kuului 1560-luvun alussa perustettuun Rautalammin pitäjään. Oikeudenkäytön ja kirkollisen elämän vakiintumisen lisäksi pitäjässä vahvistettiin myös uudisasukkaiden omistusoikeudet maa-alueisiin, joka lisäsi paljon uudisasutusta. Rautalammin pitäjässä alkoi tehokkaan kaskiviljelyn ja pienialaisen peltoviljelyn aika, pääosa elannosta saatiin kuitenkin vielä metsästyksestä ja runsaiden vesistöjen ansiosta kalastuksesta.

Alueen kylät kuuluivat Kymin neljänneskuntaan, Rautalammin pitäjään ja Korsholman linnalääniin vuoteen 1645 saakka, jolloin Viitasaari muodostettiin. Viitasaari alkoi itsenäistyä pitkien välimatkojen ja pitäjän laajuuden vuoksi. Tähän niin kutsuttuun vanhaan Viitasaareen kuului nykyisistä kunnista myös Pihtipudas, Kinnula, Kivijärvi, Kannonkoski ja Konginkangas, jotka erkanivat Viitasaaresta vähitellen 1800–1900-luvuilla.

Ensimmäinen Viitasaaren alueen oma kirkko rakennettiin Viitasaareen eli vanhaan Kirkkosaareen 1630-luvulla, tosin jo 1500-luvun lopulta samaisessa saarella tiedetään olleen oma rukoushuone. Kolmas kirkko rakennettiin myös samalle paikalle vuonna 1777. Käräjiä ryhdyttiin 1700-luvulla pitämään Soliskylän Solisniemen talossa. Vuonna 1779 viitasaarelaiset saivat oman kärjäatalonsa lähelle emäkirkkoa ja keskelle pitäjää. Piirustukset kärjäatalolle saatiin Tukholman kuninkaallisesta rakennustoimistosta.

Maakirjakylät syntyivät 1500-luvulla. Viitasaarella oli 34 kylää, 1500-luvun lopulla kyliä oli 22. Kyläkäsité muodostui kahdesta kolmesta lähekkäin sijainneesta talosta. Uudistilojen määrä kasvoi 1610–1620-luvulla lähelle viitäkymmentä. Tätä seuranneiden nälän ja kulkutautien vuosien jälkeen kruunu pyrki edistämään asuttamisen lisääntymistä. Vuonna 1747 säädettiin asetus, jonka mukaan tiloja sai halkoa vapaasti. Tämä lisäsi taloluvun kasvun kaksikertaiseksi. Toinen säädös vuodelta 1770 antoi luvan perustaa tiloja ilmaiseksi jakamattomille yhteismaille. Vuosien 1770–1790 välisenä aikana Viitasaarelle perustettiin 81 uutta taloa.

Pääosan Viitasaaren väestöstä muodostivat talonpojat. Tiloilla oli isäntäväen lisäksi huomattava määrä palkollisia eli maatyöväkeä. Elantonsa 1700- ja 1800-lukujen talonpojat saivat kaskiviljelystä, karjataloudesta, kalastuksesta ja tervanpoltosta.

Viitasaaren kunta muodostuu ja kaupunki syntyy

Viitasaarelaiset ryhtyivät hankkimaan kaupunkioikeuksia seudulleen 1850-luvulla Jyväskylän esimerkin mukaisesti. Senaatti kuitenkin hylkäsi hakemuksen. Maakaupan vapauttamisen myötä senaatti katsoi, että rahvaalle oli täten annettu mahdollisuus kauppatoimintaan.

Viitasaaren pitäjänkokouksessa vuonna 1868 perustettiin Viitasaaren seurakunnan pohjalta kunnanhallinto. Tämän myötä saatiin pitäjään lääkärin virka vuonna 1882 ensimmäisenä maalaiskuntana Suomessa. Sairaala Viitasaarelle tuli kymmenen vuotta myöhemmin.

Luontevin palveluiden keskuspaikka oli Haapasaari, jonne oli rakennettu uusi kirkko 1870-luvulla. Seuraavien vuosikymmenten aikana palvelurakentamisen tahti oli nopeaa, kun rakennettiin koulu, kunnallistalo, kauppoja, uusia virkataloja, matkustajakoteja, pankkeja ja seurantalo.

Metsäyhtiöt hankkivat Viitasaarelta tiloja omistukseensa 1890-luvulta lähtien. Viitasaaren vesireittien varsille rakentui metsä- ja uittoyhtiöiden virkataloja. Vesireiteillä kelluvat lukuiset uittorakenteet vaikuttivat Viitasaaren vesistömaisemaan. Myös puunjalostusteollisuuden kehittyessä sahateollisuutta rakentui 1800-luvun lopulla Keitelelen rannalle.

Sotien jälkeiset vuodet olivat vilkkaan rakentamisen ja väestönkasvun aikaa. 1940–1950-luvuilla rakennettiin lukuisia uusia asuinrakennuksia tyyppipiirustusten mukaan sekä perustettiin asutustiloja asutopulan helpottamiseksi. Viitasaaren kylät saivat uusia asukkaita ja suuren ikäluokat valtasivat koulut.

1960–1970-luvuilla rakentamisen painopiste siirtyi asuinrakennuksista liikerakentamiseen. Kirkonkylälle syntyi modernin ajan kauppala, jossa uudet kaupparakennukset, hotellit, bensa-asemat ja kerrostalot muokkasivat kirkonkylän maaseutumaisemaa kiihtyvään tahtiin. Myös elinkeinorakenteessa lisääntyivät teollisuuden ja palvelualojen työpaikat. 1980-luvulla asukkaiden palveluja ja liikuntapalveluja kehitettiin merkittävästi. 1990-luvun lamakausi hiljensi alussa pientalojen rakentamista. Tilanne muuttui, kun Viitasaaren kunta muuttui vuonna 1996 kaupungiksi.

3. VIITASAAREN KESKUSTAN RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN ARKKITEHTUURIKERROKSET

Kirkonkylä alkoi muovautua 1800-luvun viimeisistä vuosikymmenistä alkaen. Maakaupan vapautumisen myötä pienimuotoinen liikekeskusta rakentuikin luontevasti uuden, vuonna 1878 valmistuneen kirkon läheisyyteen. Rakentaminen alkoi kuitenkin varsin pian laajentua Haapasaaresta Haapaniemen suuntaan.

Haapaniemen suurimpia kantatiloja 1840-luvun pitäjänkartan mukaan ovat muun muassa olleet Penttilä, Lassila ja Kokkila. Myös seurakunnan omistamia maita alueella oli runsaasti, pappila sijaitsikin keskeisellä paikalla Haapaniemeä. Seurakunnan merkittävästä asemasta alueella kertoo se, että Viitasaaren seurakunta omistaa yhä suuren osan keskustan maa-alueista.

Viitasaaren kirkonkylän osalta pyrkimykset kohti järjestäytynyttä rakenta-

Pitäjänkartassa vuodelta 1840 näkyy silloinen kirkonpaikka Kirkkosaarella sekä kirkonkylän suurimmat kantatilat. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-200908053397>

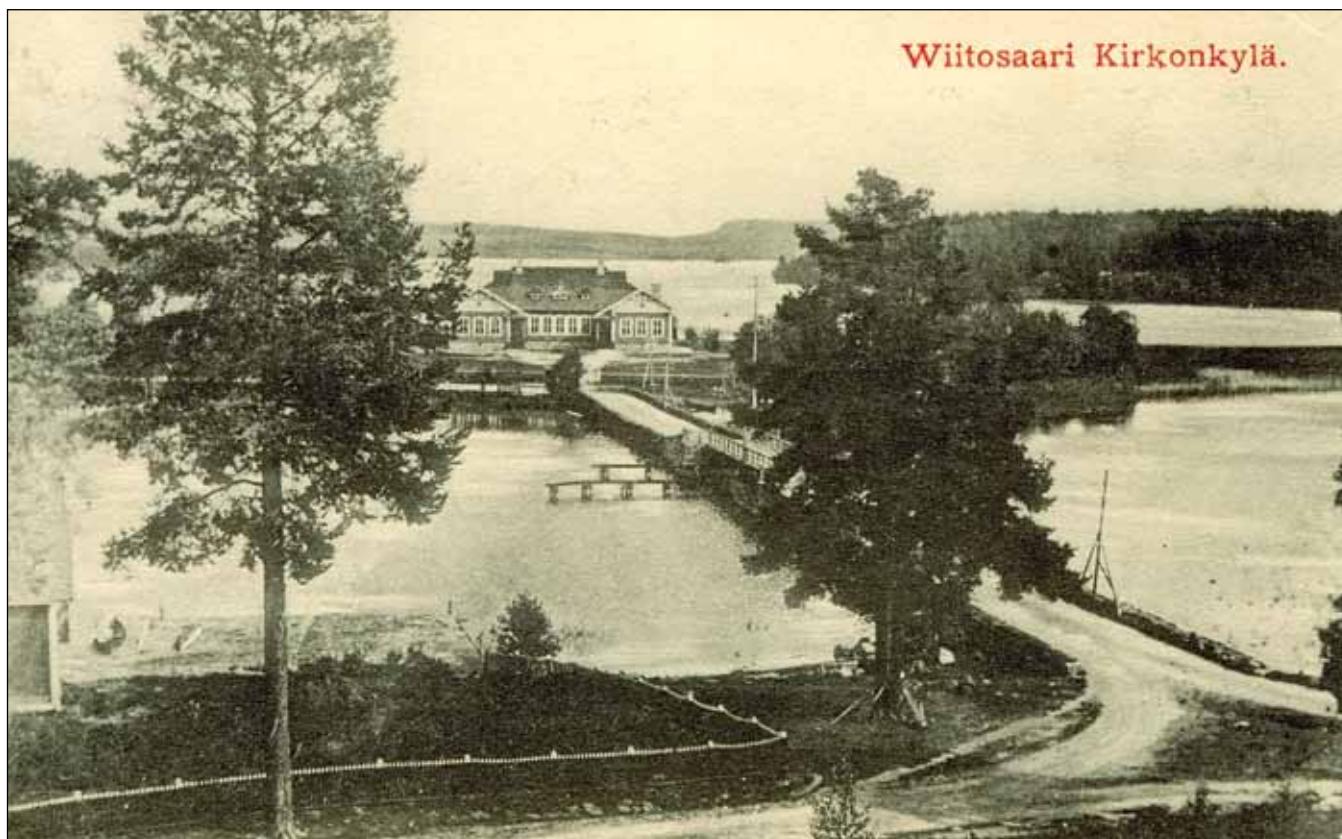

mista näkyvät Viitasaaren ensimmäisessä asemakaavassa vuodelta 1928, jossa kaavoitetaan kirkkoherran virkataloon kuuluvia tiluksia. Asemakaavakartan on laatinut maanmittaustoimisto Atlaksen Hannes Penttinen. Seuraava kirkonkylän kaavoitusta koskeva dokumentti on maanmittausinsinööri Jaakko Ollilan tekemä maastokartta rakennussuunnitelmiseen vuosilta 1939–1945. Suunnitelma on hyväksytty vuonna 1947 maanmittaushallituksessa.

Maanlaajuinen kunnallinen rakennusvalvonta sai alkunsa vuonna 1949. Tästä lähtien uudisrakentajan oli saatava lupa rakentamiseen kunnalliselta rakennuslautakunnalta. Tämän jälkeen usean vuosikymmenen ajan Viitasaaren keskusta-alueen kaavoituksen parissa työskenteli arkkitehti Kauko Lahti aina 1980-luvulle saakka.

Sotien jälkeisen kirkonkylän taajamakuvan muovautumiseen vaikutti osaltaan valtatie 4:n rakentaminen alueen läpi 1960-luvun alussa. Viitasaaren keskusta-alueen rakennuskanta on kerroksellista ja alueittainkin ajallisesti sekä tyylillisesti yhtenäisenä säilynyttä. Ydinkeskusta sekä Pihtiputaantien varsi elää tällä hetkellä voimakasta murroskautta voimakkaan uudistumisen paineen alla.

Viitasaaren vanha yhteiskoulu ja Haapasalmen silta postikortissa noin 1910-luvun alussa. Rakentaminen alkoi keskittyä Haapasaaren sijaista Haapaniemeen, jonne rakennettiin koulu vuonna 1908. Mikko Pakkasen postikorttikokoelma.

Viitasaaren kirkonkylä 1800–1900-lukujen vaihteessa

Kirkonkylässä oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa varsin aktiivista rakennustoimintaa. Rakentamisen painopiste oli aluksi Haapasaaren puolella, jonne pitäjän järjestyksessään neljäs kirkko oli rakennettu 1870-luvulla. Vuosisadanvaihteen arvokasta rakennusperintöä edustava Haapasaari on arvokas kulttuurimaisemakokonaisuus, jonka Museovirasto vuonna 1993 seutukaa-valiiton inventointeihin perustuen määritteli valtakunnallisesti arvokkaaksi. Vuosisadan vaihteessa alkoi rakentaminen yleistyä myös Haapasaaren vastarannalla. Merkittäviä tuon ajan rakennushankkeita oli kivisiltojen rakentaminen hätäaputöinä 1800-luvun loppupuolella sekä Viitasaaren yhteiskoulun perustaminen vuonna 1905.

Nykyisen keskustan alueella sijaitsee useita 1800–1900-lukujen vaihteen arvokkaita rakennuksia Keskitien, Rantatien ja Haapaniementien varressa. Rakennukset olivat pääasiassa käsityöläisten ja virkamiesten asuinkäyttöön rakennettuja asuin- ja liikerakennuksia. Osa näistä säilyneistä rakennuksis-

Keskitiellä sijaitseva Seppälän talo valmistui jo 1800-luvun lopulla, mutta sitä on aikojen saatossa laajennettu. Talo on ollut yksi kirkonkylän vanhimista tiloista, jossa on asunut rakennuksen nimen mukaisesti muun muassa seppä. Kuvaaja Juuso Väisänen 2007.

ta on onnistunut säilyttämään rakennushistorialliset piirteensä 2010-luvulle saakka.

1900-luvun ensimmäiset vuosikymmenet

1900-luvun alussa Viitasaarellakin herättiin vilkkaaseen osuustoimintaan. 1920-luvun aikana perustettiin useita osuuskauppoja, joiden tyyppirakennukset leimaavat 1900-luvun alkuvuosikymmenten rakentamista. Tästä rakennustyylistä on säilynyt esimerkkejä vain Haapasaaren puolella. Näiden vuosikymmenten rakentajina toimivat myös uittoyhdistys ja metsäyhtiöt, jotka urakoivat kylälle virkataloja ja toimitiloja. Kirkonkylällä metsäyhtiön

rakentamisesta esimerkkinä on säilynyt Äänekoski Yhtiön tyyppipiirustuksilla tehty työnjohtajan asuintalo Rantatie 23:ssa.

Kirkonkylä jatkoi 1930-luvun aikana kasvuaan. Välitien, Pajutien ja Keskitien välistä aluetta rakennettiin 1930-luvulla, se oli yksi varhaisimpia yhtenäisesti muodostuneita alueita keskustassa. Tyypillinen alueen rakennus on puolitoistakerroksinen, suorakaiteen muotoinen ja pienimittakaavainen pystyrimavuorattu omakotitalo. Alueella on edelleen havaittavissa 1930-luvun rakennuskannan luoma kulttuuriympäristö.

Sarjaksen talo Rantatiellä kuuluu 1900-luvun alun käsityöläisten ja virkamiesten rakentamaan asuinalueeseen. Rakennuksessa on onnistuttu säilyttämään alkuperäinen arkkitehtuuri. Kuvaaja Juuso Väisänen 2007.

Äänekoski Oy:n tyyppipiirustuksilla toteutettu virkamiestalo Rantatiellä edustaa 1920-luvun metsäyhtiöiden tuloa Viitasaarelle. Kuvaaja Juuso Väisänen 2007.

Jälleenrakennuskausi

Sotien jälkeistä aikaa leimaa siirtoväen nopea asuttaminen ja valtiojohtoinen rakentamisen ohjaus sekä materiaalipula. Rakennustoiminnan käynnistymistä edistääkseen Maanviljelysseuran Keskusliittoon perustettiin asutusvaliokunta, joka suunnitteli jälleenrakennuskauden aikana yli sadan maatalouspiirustuksen kokoelman. Myös Sosiaaliministeriö ja Suomen arkkitehtiliiton Jälleenrakennustoimisto suunnittelivat oman tyyppitalo-kokoelmansa vuosina 1941–1952. Näitä suunnitelmia olivat tekemässä maamme tunnetuimpiin arkkitehteihin lukeutuvat Viljo Revell, Alvar Aalto ja Aulis Blomstedt. Tyypipiirustusten tarkoitus oli tehdä rakentamisesta mahdollisimman edullista, nopeaa, turvallista ja rakenteellisesti kestäväää.

Jälleenrakennuskausi muutti perinteisen maatilarakentamisen perinteen ja uudisti asuinrakennuksen pohjakaavaa ja ulkoasua. Tyyppitalojen pohjaratkaisu oli neliömäinen ja perustui tilojen rakentumiseen keskeismuurin ympärille. Puolitoistakerroksinen malli yleistyi sen muokattavuuden takia. Viitasaarelle ei rakentunut jälleenrakennuskaudella uusia asutuskeskittymiä tai pika-asutusalueita, vaan vanhaa kyläasutusta ja reuna-alueita täydennettiin asutustoiminnalla.

Viitasaaren kirkonkylälle rakennettiin rintamamiestaloja tyyppipiirustuksin. Erityisesti niitä rakennettiin Haapaniementien loppupäästä aina Hepokankaalle saakka. Mäkitien aluetta voidaan pitää puhtaasti jälleenrakennuskauden asuinalueena, sinne rakennettiin toistakymmentä puolitoistakerroksista pystyrimavuorattua pientaloa. Myös Pihtiputaantien ja Keskitien väliin rakennettiin runsaasti. Työväentalontien alue rakentui lähes yksinomaan vuosien 1948–1956 välisenä aikana, pääosa rakennuksista tehtiin 1950-luvun alkupuoliskolla. Kirkonkylän rakennusmäärä kasvoi merkittävästi 1950-luvun aikana.

1940-luku ei ollut merkittävän kunnallis- ja palvelurakentamisen aikaa, voimavarat kuluivat pientaloasutukseen ja siirtoväen asuttamiseen. Liikerakentaminen vauhdittui 1950-luvulla. Tässä kunnostautuivat erityisesti osuuskauopat, joiden tyyppipiirustuksin rakennettuja kaupparakennuksia rakennettiin joka kylälle. Kirkonkylällä avattiin uusi moderni huoltoasema. Kivirunkoinen ja vaaleaksi rapattu paloasema rakennettiin vuonna 1949. Samalla mallilla

Vuonna 1949 rakennettu palo-asema on muutettu 2000-luvulla asumiskäyttöön soveltuvaksi. Romantisoidusta ulkoasustaan huolimatta rakennuksesta on vielä erotettavissa jälleenrakennusajalle tyypillistä arkkitehtuuria.

rakennettiin paloasemia myös muualle Suomeen. Maalaistaajamien liike- ja palvelurakentamisen ominaispiirteisiin kuului vaaleilla rapatuilla julkisivuilla varustettu pelkistetty, jälkifunktionalistinen, yksinkertaistettu arkkitehtuuri.

1960–1970-luvut – arkkitehtuurin moderni aika

Jälleenrakennuskaudelta siirryttiin kohti uutta aikaa myös rakentamisessa. Käsityöläisyydestä siirryttiin kohti teollistunutta elementtien ja valmistusotteiden maailmaa. Rakennustekniikan kehityksen lisäksi myös asuinmukavuuteen alettiin kiinnittää huomiota. Uudenlaisen arkkitehtuuriajattelun myötä siirryttiin 1960-luvulta lähtien tekemään matalia, suorakaiteenmuotoisia, tasakattoisia ja yksikerroksisia rakennuksia. Arkkitehtuurille oli tyypillistä tiilen yhdistäminen tummilla sävyillä käsiteltyihin, vyöhykkeiksi jaettuihin puuosiin. Ikkunoiden koko suureni. Huonetilat sijoitettiin keskuskäytävän varrelle. 1960–1970-luvun korjausrakentamiselle oli tyypillistä tehdä laajennusosa vanhaan rakennukseen, johon sijoitettiin rakennusten nykyaikaiset tekniset- ja pesutilat saunoineen.

Haapaniemen Ukontielle valmistui tyypitalomainen pientaloalue vuosina

1959–1969. Alue rakennettiin Keski-Suomen maanviljelysseuran piirustuksilla ja se rahoitettiin uudella Arava-järjestelmällä. Ulkoasultaan rakennukset muistuttavat vielä jälleenrakennusajan taloja.

Kerrostalarakentaminen nousi keskeiseen osaan kirkonkylän asuinrakentamisessa. Ensimmäinen kerrostalo oli valmistunut jo 1950-luvun puolella, mutta vasta 1960-luvulla niiden rakentaminen lisääntyi merkittävästi. Rantatien kolmikerroksisista kerrostaloista muodostunut alue rakennettiin 1960-luvulla. Kerrostalarakentaminen keskittyi tämän jälkeen Keskitielle, jonne rakennettiin lisää kolmikerroksisia kerrostaloja. Kolmikerroksiset kerrostalot ovat Viitasaarella hyvin yleisiä. Kustannustehokkuuden ja asuinmukavuuden vaatimusten ansiosta kerrostalojen kerros-luku alkoi pian kohota yli kolmen kerroksen. Uutena ilmiönä Viitasaarellekin tulivat rivitalot, joita ryhdyttiin rakentamaan 1970-luvun lopulta lähtien.

1960–1970-lukujen palvelukeskusten julkisivusuunnittelussa yleisväriksi valikoitui valkoinen, jota korostettiin erilaisin profiilein joko seinämateriaa-

Viitasaarta ilmasta 1960–1970-lukujen taitteesta. Nykyinen liikekeskusta on alkanut hahmottumaan. 1970-luvulla Viitasaaren keskustan yleisin rakennus oli 1940–1950-luvuille tavanomainen, vaaleaksi rapattu, kaksi- tai kolmekerroksinen kivirakennus. Matala ja virtaviivainen liikerakennusten arkkitehtuuri on jo olennainen osa keskustamaisemaa. Mikko Pakkasen postikorttikokoelma.

Ukontien tyyppitalojen yhtenäistä ilmettä. Kuvaaja Juuso Väisänen.

Keskusta-alueella torin laidalta 1960–1970-lukujen taitteesta. SOK:n tavaratalo ja Osuuskauppa Sisämaan liikerakennukset ovat valmistuneet muutamaa vuotta aikaisemmin. Linja-auto asema sijaitsi torilla. Mikko Pakkasen postikorttikokoelma.

lissa tai rakennuksen vaaka- ja pystylinjoissa. Osuusliike Sisämaan Sokos-tavaratalo valmistui Rantatien alkuun rantamaisemiin vuonna 1966. Sen yhteyteen avattiin baariravintola terasseineen ja satama-alueella rakennuksen takana kehitettiin matkailun näkökulmasta. Keskustaa rakennettiin ja uudistettiin kiiivaasti juuri 1960–1970-luvuilla, mutta myös vielä 1980-luvulla. Keskusta-alueella on säilynyt useita 1960–1970-luvuille tyypillisiä pulpettikattoisia kolmikerroksisia asuin- ja liikerakennuksia, joissa liikehuoneistot sijaitsevat katutasossa ja asuinhuoneistot ylemmissä kerroksissa. Tätä rakennustyyppiä

edustaa Keskitie 2, 4 ja 6 sekä Rantatie 8. Joitakin keskustan 1940–1950-lukujen rakennuksia muokattiin vastaamaan nykyistä modernia arkkitehtuuria; harjakatto muutettiin tasakatoksi ja rapattu julkisivu verhoitiin modernilla julkisivumateriaalilla. Tästä esimerkkinä torin ja Keskitien laidalla sijaitseva kolmekerroksinen rakennus. Rakennus on vanhin osa laajempaa, eriaikoina rakentunutta rakennusryhmää. Asunto Oy Porthanin pihan nimellä tunnettu kerrostalo on arkkitehti Olavi Kivimaan vuonna 1954 suunnittelema asuin- ja liikerakennus, johon kuuluu 1980-luvulla Keskitien suuntaan rakennettu yksitasoinen liikesiipi, nimeltään Viitatori.

Linja-autot lähtivät torilta vuoteen 1974 saakka, kunnes moderni linja-aut asema valmistui Rantatien ja Haapasaarentien risteykseen.

Keskustan ranta-alueetta kehitettiin 1960-luvulla voimakkaasti matkailun näkökulmasta. Vuonna 1966 valmistuneet Sokos-tavaratalon yhteyteen avattiin myös baari-ravintola, jonka terassilta otettu postikorttikuva on otettu. Mikko Pakkasen postikorttikokoelma.

1900-luvun viimeisten vuosikymmenien vaihtelevuutta

1980-luvulla tasakatot ja tummahkot, puhtaaksimuuratut tiilipinnat olivat vielä suosittuja. Muutos kohti vaaleampia värejä ja vapautuneempaa ulkomuotoa syntyi 1980-luvun puolivälin jälkeen. Julkisivuissa ryhdyttiin suosimaan vaaleaa lohkopintaista tiiltä, jota yhdisteltiin tummaksi käsiteltyyn puuhun ja palattiin jälleenrakennuskauden suosimaan harjakattoon. Varsinkin asuinrakennuksissa uutena ilmiönä olivat terassirakenteet ja kaariaukot. Arkkitehtuurin yksinkertainen kulmikas massoittelu vapautui. Rinnemaastoon alettiin rakentaa taloja aikaisempaa enemmän. Rivitalorakentaminen yleistyi erityisesti 1980-luvun aikana.

Erityisesti pankit ryhtyivät rakennuttamaan uusia liikerakennuksia ja palveluiden määrä kasvoi ja erikoistui. Keskusta-alueiden vihreyteen ja viihtyvyyteen alettiin kiinnittää erityistä huomiota. Julkiseen rakentamiseen tuli 1980-luvulla mukaan regionalismia tukeva niin kutsuttu Oulun koulun vaikutus. Suuntaus korosti paikallisuutta arkkitehtuurissa. Se näkyi suunnittelussa joko paikallisten materiaalien, muoto- tai tyylliaiheiden käytössä. Tästä edustava esimerkki on Viitasaaren kunnantalo, joka valmistui vuonna 1985.

Varsinkin asuinrakentamisessa 1990-luvun lopulla yleistyi perinteisten rakennusmuotojen käyttö. Myös modernia puurakentamista alettiin suosia. 2000-luvun lopulla arkkitehtuuri pelkistyi jälleen, rakennusten massoittelu yksinkertaistui ja kohosi volyymiltaan. Lasipintojen laajempi käyttö yleistyi ja kattomuodot yksinkertaistuivat. Rakennussuunnittelussa teollisuuden rakennuksissa myös kustannustehokkuus ajoi arkkitehtuurin ohi. Viitasaaren keskusta-alueella 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen pelkistetympää mutta mahtipontista arkkitehtuuria pienen kunnan mittakaavassa edustaa torin kulmaan nousseet kaksi viisikerroksista kerrostaloa, jotka erottuvat erityisesti jyrkällä massallaan muusta torin ympäröivästä matalasta rakennusmassasta. Markettirakentamisen suosima peltihallimainen rakennustyyppi on hyvin ominainen Viitasaarenkin kaupunkikuvassa.

4. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN TILA JA INVENTOIDUT KOHTEET VUONNA 2013

Viitasaaren taajaman osayleiskaavan laadinta on vireillä inventointihetkellä vuonna 2013. Viitasaaren keskustan rakennettu kulttuuriympäristö on historiallisesti kerroksellista, se painottuu liikekeskustan osalta ajallisesti erityisesti 1900-luvun jälkipuoliskolle. Keskustan reuna-alueet ovat vuosikymmenien aikana rakentuneita asuinalueita, jotka ovat melko hyvin onnistuneet säilyttämään omaleimaisuutensa. Kerrostalojen osuus on merkittävä Viitasaaren rakennuskannassa. Liikekeskustan eri-ikäiset, monenlaisten eri käyttötarkoitusten rakennukset muodostavat mielenkiintoisen kokonaisuuden, joka monipuolisesti kuvastaa paikkakunnan palveluiden, liike-elämän, asumisen ja elinkeinojen vaiheita eri vuosikymmeniltä. Keskustan uudisrakentaminen on sotien jälkeen ollut hyvin voimakasta ja se on muuttanut miljöötä kaupunkimaiseksi. Viitasaaren omaleimaisin maisemaelementti on runsaat ympäröivät vesistöt koskineen ja saarineen. Rantojen merkitys Viitasaaren keskustan alueelle on merkittävä. Se on haluttu alue rakentamiselle, ja sen tarjoama virkistyskäyttö luo viihtyisää elinympäristöä. Haapasaaren korkeimmalla mäellä sijaitseva kirkko tarjoaa maisemallisesti arvokkaan näkymän vastarannalla olevaan keskusta.

Vanhimmat rakennukset sijoittuvat Haapasalmen sillan kupeeseen, josta Haapaniemen liikekeskustan rakentuminen on 1900-luvun alussa lähtenyt käyntiin, sekä ranta-alueille pohjoiseen ja itään levittyen asuinalueiksi. Viitasaaren vanha yhteiskoulu on vuonna 2009 vahvistetussa maakuntakaavassa määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Muita maakunnallisesti arvokkaita maakuntakaavan rakennuksia ei liikekeskustan alueella nyt ole.

Vanhimman rakennuskannan säilyminen on osittain aina epävarmaa. Rakennuksia uhkaa käyttötarkoituksen muuttumisesta aiheutuvat muutostyöt tai liian rajut korjaukset, jossa perinteisen rakennustavan hienovaraiset piirteet voivat hävitä, mikäli rakennuksia tai alueita ei ole huomioitu erityisin säilyttävin kaavamerkinnoin. Myös käytön vähyys ja autioituminen, eli ylläpidon riittämättömyys on vakava uhka rakennusten säilymiselle.

Haapaniemessä on säilynyt hyvin yhtenäisiä jälleenrakennusajan asuinalu-

eita. Alueella ajan hienovaraista liike- ja palvelurakentamista on kuitenkin enää hyvin vähän. Liikekeskustassa 1940–1950-lukujen vaaleapintaista, arkkitehtuuriltaan pelkistettyä rakennuskantaa edustaa entinen pappila, nykyinen dementiaakoti, ja muutoksia kokenut paloasema, mutta varsinaisista ydinkeskustan liikerakennuksista ajalle ominaisia piirteitä ei ole enää tunnistettavissa 1970–1980-luvuilla tehtyjen muutosten takia.

Alkuperäisessä asussaan säilyneet jälleenrakennuskauden rakennukset alkavat olla harvinaistuvia ja niitä tulisikin vaalia. Kuten vanhimman rakennusperinnön, myös jälleenrakennuskauden ominaisarkkitehtuurin säilymisen yhtenä haasteena on liian voimakkaasti tehdyt korjaukset. Keskusta-alueella on 1940–1950-lukujen rakentamisesta esimerkkinä säilynyt Olavi Kivimaan 1950-luvun alusta suunnittelema vanha pappila, joka on asemakaavalla suojeltu.

1960-luvulta lähtien muodostunut nuorempi rakennuskerrostuma luonnehtii Viitasaaren keskustaa. Keskusta-alueella on esimerkkejä arkkitehtuurin tyylisuuntauksista ja eri elinkeinojen, palveluiden ja asumisen synnyttämästä rakennuskannasta kaikilta vuosikymmeniltä, mutta erityisesti 1960–1970-luvuilta. Juuri tämän ajan rakennuskanta kuvastaa elinkeinorakenteen muu-

Viitasaaren keskustaa kunnantalolta etelään päin kuvattuna vuonna 2013.

tosta, liike-elämän kasvua sekä asumisen ja rakentamisen uusia ihanteita. 1960-luvulta lähtien vaurauden ja hyvinvoinnin kasvu heijastuu yhä laajenevissa julkisissa palveluissa ja aiempaa kookkaammissa asuinrakennuksissa. Monet uudemmissa rakennuksista ovat luonteeltaan silti melko arkisia käyttörakennuksia. Keskusta-alueelle ominaisinta ovat pienehköt kolmekerroksiset pulpettikattoiset asuin- ja liikerakennukset, joiden alimmassa kerroksessa, kivijalassa, sijaitsevat liiketilat ja ylimmissä kerroksissa asuinhuoneistot. Nämä rakennukset sijoittuvat melko hajanaisesti keskusta-alueelle. Osa rakennuksista on kokenut muutoksia, joiden ansiosta alkuperäistä ilmettä on vaikea havaita. Rakennustyyppi erottuu kuitenkin vielä selkeästi keskusta-alueen ajallisesti kerroksellisen rakennuskannan seassa.

Vuonna 1985 valmistuneen kunnantalon ympärillä on yhtenäinen 1980-luvun rakennettu ympäristö. Kunnantalo erottuu näyttävyydellään ja postmodernistisella massoitteellaan keskustan lähes korkeimpana rakennuksena. 1980-luvun rakennuskokonaisuutta yhdistää kokoeroista huolimatta arkkitehtuurin polveileva, vaihteleva muotokieli sekä käytetyt materiaalit sekä valkoisen ja mustan värin käytön muodostama kontrasti. Kunnantalon merkitystä on korostettu arvokkaammilla julkisivumateriaaleilla, kuten massiivisella mustalla liuskekiviseinällä. Hieman erilleen ajallisesti yhtenäisestä rakennuskokonaisuudesta sijoittuu vuonna 1988 rakennettu Osuuspankin liikekiinteistö, joka mukailee arkkitehtuuriltaan muita 1980-luvun rakennuksia torin toisella puolella. Osuuspankin liikekiinteistö liittyy suurehkoon korttelin kokoiseen liike- ja asuinrakennuskompleksiin, jossa eri-ikäistä rakennuskantaa 1950–1980-luvuilta on yhdistetty ja laajennettu aikojen saatossa keskenään. Eri-ikäiset rakennukset yhdistää toisiinsa yhdenmukainen vaalea kasettiprofiloitu julkisivumateriaali.

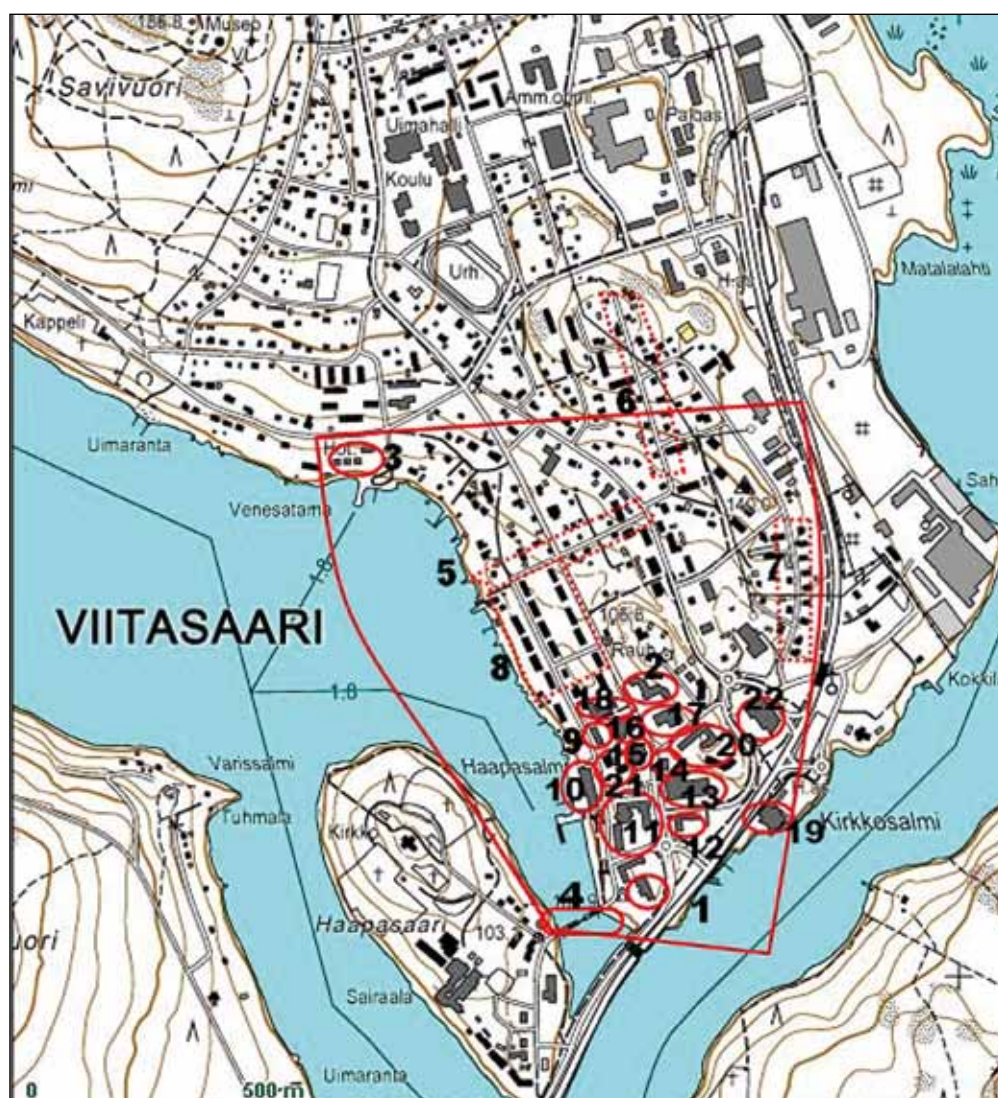
2000-luvun arkkitehtuurikerrostumaa keskustaan luovat suuret, hallimaista rakentamista edustavat markettirakennukset, jotka muokkaavat alueen ominaisilmettä merkittävästi. Keskeiselle paikalle torin reunaan on noussut kaksi viisikerroksista kerrostaloa, jotka ovat huomattavasti korkeampia ja massaltaan jyhkeämpiä kuin muu alueen rakennuskanta. Alueen yleistä rakentamisen ominaispiirrettä pistetaloissa mukailee 1960–1970-luvuille tyypillinen viistokattomuoto. Valtatie 4:n toiselle puolelle, rannan välittömään läheisyyteen on rakentunut matkailun ja liike-elämän sekä yksityisautoilun kehitty-

misestä kertova liikennemyymäläkompleksi, joka poikkeaa huomattavasti ketjun muusta tunnetusta rakennustyylistä klassistisella arkkitehtuurillaan.

Viime vuosikymmenten aikana syntyneen rakennusperinnön kulttuurihistorialliset arvot liittyvät usein ensisijaisesti niiden historialliseen todistusvoimaisuuteen. Arkisen ja tavanomaisen oloisetkin rakennukset kertovat juuri Viitasaaren lähihistorian vaiheista, ja ne ovat esimerkkejä oman aikansa kehittyvän kirkonkylän rakennuskulttuurista. Viitasaaren ominaisilmeen säilymiselle on oleellista säilyttää eri vuosikymmenten rakennuskantaa ja täten turvata kaupunkikuvan kerroksellisuuden ja historian jatkuvuus alueella.

Vuonna 2013 inventoidut ja täydennetyt kohteet

Inventoidut kohteet

- 1 Vanha yhteiskoulu
- 2 Kunnantalo
- 3 Hotelli pihkuri
- 4 Haapasalmen silta
- 5 Keskitie-Välitie-Pajutie omakotitaloalue
- 6 Työväentalontien omakotitaloalue
- 7 Ukontien tyyppitaloalue
- 8 Rantatie-Keskitie kerrostaloalue
- 9 Rantatie 8
- 10 Rantatie 5
- 11 Torin laidan liike- ja asuinrakennuskompleksi
- 12 Keskitie 2
- 13 Keskitie 4
- 14 Keskitie 6
- 15 Keskitie 3
- 16 Keskitie 5
- 17 Keskitie 8
- 18 Keskitie 7
- 19 Kokkosalmentie 7, Liikennemyymälä
- 20 Pappilantie 4-6, Seurakuntatalo
- 21 Rantatie 6
- 22 Kokkosalmentie 2, S-marketin liikekiinteistö

Vuoden 2013 modernin rakennusperinnön inventoinnissa keskityttiin nykyisen liikekeskustan rakennuksiin keskustaan kohdistuvien muutospaineiden vuoksi. Valikoidun alueen sisältä inventointiin 19 kohdetta ja täydennettiin 4 kohdetta. Lisäksi Rantatien, Keskitien, Haapaniementien ja Pihtiputaantien rajaamat asuinalueet tarkastettiin. Vuonna 2007 inventoitu kivilukio todettiin joutuneen syksyn 2013 aikana purettavaksi.

Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Viitasaaren vanha yhteiskoulu

Viitasaaren entinen yhteiskoulu sijaitsee maisemallisesti näkyvällä paikalla nelostien ja vanhan Haapasalmen sillan välissä. Koulu on suuri kaksipäätyinen hirsitalo ja se on rakennettu vuonna 1905. Näyttävä rakennus edustaa 1900-luvun alun pelkistettyä varhaisklassista koulurakentamista. Samassa pihapiirissä on uudempi kolmikerroksinen ja rapattu koulurakennus vuodelta 1975, joka puretaan vuonna 2013. Viitasaaren vanha yhteiskoulu on maamme vanhimpia maaseutuoppikouluja. Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti vanha yhteiskoulu on suojeltu asemakaavalla.

Kuvaaja Juuso Väisänen 2007.

Ehdolla maakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi

Vuoden 2013 modernin rakennusperinnön inventoinnin yhteydessä kaksi keskustan rakennusta arvioitiin maakunnallisesti merkittäviksi. Arvot varmistuvat modernin rakennusperinnön inventointihankkeen jälkeen vuonna 2014, kun muiden kuntien vertailuaineisto valmistuu. Maakunnallisia arvoja sisältävät rakennukset ovat Viitasaaren kunnantalo ja hotelli Pihkuri.

Kunnantalo

Kunnantalo on valmistunut vuonna 1985 arkkitehti Olavi Norosen suunnitelmien mukaisesti. Rakennuksen ulkomuoto mukailee siipensä auki levittänyttä lintua, ja julkisivumateriaaleiltaan siinä on suosittu paikallista mustaa graniittia sekä valkeaa harjattua kalkkihiekkatiiltä. Rakennuksen keskiosaan sijoittuu valtuustosali ja korkea keskusaula. Toimisto- ja työhuoneet sijoittuvat ”linnun siipiin”.

Kunnantalo erottuu selvästi katukuvassa edustavana arvorakennuksena ja se sijaitsee keskeisellä paikalla Viitasaaren keskustassa Viestinmäen rinteessä Keskitiellä. Arkkitehtuurissa on nähtävissä regionalistista nk. Oulun koulun vaikutusta muun muassa käytettyjen pintamateriaalien osalta. Sisätiloissa merkittävimpiä arkkitehtuurin ominaispiirteitä on tilajaottelu, keskeisaula ja valtuustosali. Kunnantalon viereiset rakennukset Poliisitalo ja Säästökulma mukailevat rakennuksen polveilevaa, monitahoista massoittelua ja julkisivuväriytyksen samankaltaisuutta.

Rakennuksella on merkittäviä arkkitehtonisia ja paikallisuuden kannalta historiallisia arvoja, sekä tärkeä maisemallinen status Viitasaaren modernissa rakennusperinnössä.

Hotelli Pihkuri

Hotelli Pihkurin rakennusryhmä sijaitsee keskustan luoteislaidalla Keiteleen rannassa. Rakennusryhmään kuuluu kolme majoitusrakennusta, ravintola-yökerhorakennus sekä pihasauna. Hotelli Pihkurin syntyhistoria liittyy 1960-luvulla koko maassa virinneeseen kotimaanmatkailuun. Hotelli on ensimmäinen sotien jälkeisellä ajalla Viitasaaren keskustaan rakennettu pienen mittakaavan maisemahotelli, joka

toimii edelleen samassa käytössä. Rakennusryhmän suunnitteli vuonna 1966 arkkitehtipari Jaakko ja Kaarina Laapotti.

Rakennusryhmä edustaa 1960-luvun maisemahotellien arkkitehtuuria puhtaimmillaan ja julkisivuja muokkaavat vähäiset muutokset on tehty alkuperäisyyttä kunnioittaen.

Rakennusryhmällä on maisemallisesti, paikallishistoriallisesti sekä arkkitehtonisesti merkittäviä arvoja. Rakennukset edustavat 1960-luvun häviämässä olevaa yhteiskunnallista ja matkailullista maisemahotellien rakennuskulttuuria ja hienopiirteistä arkkitehtuuriperintöä.

Paikallisesti arvokkaat kohteet ja alueet

Inventointiin valikoituvat kohteet edustavat yleensä yhtä tai useampaa paikallista arvoa. Kappaleessa käydään läpi ensin vanhempaa rakennuskantaa edustavat kohteet ja alueet ja lopuksi modernin arkkitehtuurin kohteet.

Haapasalmen tiesilta

Kivisilta rakennettiin hätäaputöinä nälkävuosien aikaan 1860-luvulla. Sillan rakennustyö oli aikansa merkittävimpiä hankkeita. Silta yhdistää nykyisen keskusta-alueen Haapasaareen, jossa 1900-luvun taitteessa sijaitsi Viitasaaren liikekeskusta.

Silta on kääntösiltamekanismilla toimiva kivisilta, jonka rakennusmateriaalina on luonnonkivi ja hakattu kivi. Sillan kansi ja kaiteet ovat olleet alun perin puiset, 1990-luvun aikana sillan pinta asfaltoitiin ja kaiteet vaihdettiin metallisiksi. Silta ennallistettiin 2010-luvulla. Kivisillan käyttö väheni nelostien valmistumisen jälkeen 1960-luvulla. Nykyään silta on

ainoastaan kevyen liikenteen käytössä. Haapasaaren silta on osa vuonna 1993 valtakunnallisesti arvokkaaksi määriteltyä kulttuuriympäristöä. Alue on jäänyt pois vuonna 2009 RKY alueiden selvityksessä, mutta se on asemakaavassa suojeltu kohde.

Keskitien, Välitien ja Pajutien omakotitaloalue

Yhtenäinen omakotitaloalue rakentui 1930-luvulla Haapaniemen keskiosiin. Alueen tyypillinen rakennus on puolitoistakerroksinen, jyrkkä harjakattoinen pienipiirteinen, pystyrimavuorattu asuinrakennus. Alue on yksi varhaisimmista yhtenäisesti rakennetuista alueista. Alueella on 1930-luvun henkeä vielä havaittavissa rakennusten julkisivumuutoksista huolimatta.

Työväentalontien jälleenrakennuskauden omakotitalot

Työväentalontien asuinrakennukset rakennettiin 1948–1956 välisenä aikana, ja ne edustavat tyypillistä jälleenrakennuskauden pientalojen pienipiirteistä arkkitehtuuria. Aikojen saatossa Työväentalontielle on rakentunut muiden vuosikymmenten asuinrakennuksia, mutta jälleenrakennusajan rakennusten ominaispiirteiden luoma maisemakuva on vielä havaittavissa.

Rantatien ja Keskitien välinen kerrostalo-alue

Kolmikerroksisista kerrostaloista ajallisesti ja arkkitehtuuriltaan yhtenäiseksi muodostunut alue Viitasaaren keskustan alueella oleva asuntoalue. Rakennukset ovat valmistuneet 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Kerrostaloalueen aloittaa Keskitiellä Viitasaaren ensimmäinen vuonna 1955 rakennettu kerrostalo, Viita-

kartano. Se erottuu jyrkänä rapattuna rakennuksena muista virtaviivaisista kerrostaloista. Rakennukset sijoittuvat jäsennellysti kahden reitin varrelle ja ne ovat matalahkoja, kolmekerroksisia tiiliverhoiltuja kerrostaloja. Rantatien ja Keskitien rakennusten väliin jäävä sisäpiha on arvokas alue rakennusten sijoitteluun kuuluvana ominaispiirteenä.

Alue edustaa kerrostalorakentamisen tuloa ja yleisty mistä Viitasaarella, ajalle tyypillistä horisontaalisuutta korostavaa arkkitehtuuria sekä keskustan rakentumista ja laajentumista.

Kuvaaja Juuso Väisänen 2007.

Rantatie 8/ Asunto Oy Viitasaarentie 55

Kolmikerroksinen asuin- ja liikerakennus edustaa Viitasaaren liikekeskustan tyypillistä 1960-luvun rakennustyyppiä, joita on säilynyt muutama keskusta-alueella. Rakennuksessa on katutasossa tilat liikehuoneistoille ja ylemmissä kerroksissa sijaitsevat asuinkerrokset. Liike- ja asuinrakennus on säilyttänyt tyypillisen vyöhykkeisin jaetun, vaakasuuntaa korostavan ilmeensä hyvin. Rakennuksen on suunnittelut insinööritoimisto Lasse Heikkilä Äänekoskelta vuonna 1964.

Rantatie 5/Makasiini

Osuusliike Sisämaan rakennuttama liikerakennus, jonka on suunnittelut SOK:n rakennusosaston arkkitehti Paul Autere vuonna 1965. Rinteeseen ja Keiteleen rantaan rakennettu Makasiini-niminen rakennus oli valmistuttuaan keskeisen sijaintinsa ansiosta vilkkaassa matkailua edistävässä käytössä ja se on yksi Viitasaaren liikekeskustan kaupunkikuvaa moderniin suuntaan muokkaavista rakennuksista. Matalaa, virtaviivaista aikakautensa tyypillistä arkkitehtuu-

ria edustavan rakennuksen tulevaisuus on epävarma vuonna 2013. Rakennus on osittain käyttökiellossa ja rakennuksen muu käyttö on vähitellen hiljentynyt.

Rantatie 2-4, Keskitie 1, Porthanintie 2 muodostama useamman rakennuksen muodostama kokonaisuus

Viitasaaren ydinkeskustan liikekeskus on rakentunut usean eri vuosikymmenen ajan muodostaen korttelin mittaisen rakennuskokonaisuuden. Keskenään erikoiset, muotoiset ja tyylliset rakennukset on liitetty toisiinsa käyttämällä voimakkaasti profiloitua valkoista kasettiverhouslevyä. Rakennusmassa on Viitasaaren keskustalle tyypilliseen tapaan matalaa, yhdestä kolmeen kerroksen rakennuksista koostuvaa. Vanhin ja eniten muutoksia kokenut rakennus sijaitsee Torin ja Keskitien laidassa pääty kohti Keskitietä. Rakennuksen kivijalassa on liikehuoneistoja ja ylemmissä kerroksissa asuntoja. Sen valmistumisvuosi on 1954 ja se edustaa jälleenrakennusajan liikekeskustan rakentumista. Vieressä sijaitsee vanha pankkirakennus, jonka yläkertaan sijoittuu myös asuinhuoneistoja. Rakennuksen uusin osa on Rantatien ja Porthanintien kulmauksessa sijaitseva arkkitehtuuriltaan moniulotteinen Osuuspankin rakennus vuodelta 1988, jonka suunnittelijana oli Arkkitehtuuri ja Sisustussuunnittelupalvelu Keijo Moilanen. Rantatien alkupään pitkä matalahko rakennus on Liikennekiinteistönäkin tunnettu linja-autoaseman ja matkahuollon rakennus, joka valmistui vuonna 1974.

Rakennuskokonaisuus muodostaa kerroksellisen ja mielenkiintoisen rakennusryhmän, jonka sekä yksittäisillä rakennuksilla että kokonaisuudella on paikallishistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Rakennusryh-

mä edustaa Viitasaaren keskustan palvelukeskuksen kehittymistä ja sen sijainti torinlaidalla on taajamaku-
vallisesti merkittävä.

Keskitie 2/Säästöpankki

Jyväskyläläisen arkkitehti Erkki Kantosen Säästö-
pankille suunnittelema rakennus on 1960-luvun
alusta. Rakennusta on laajennettu Postitien suuntaan
vuonna 1989 kaksitasoisella liikekiinteistöllä, joka
kunnioittaa alkuperäisen rakennuksen arkkitehtuurin
ominaispiirteitä.

Säästöpankki-niminen kolmikerroksinen rakennus
sijaitsee liikekeskustassa keskeisellä paikalla nelos-
tien liittymän vieressä. Rakennus edustaa Viitasaaren
keskusta-alueelle ominaista kolmikerroksista pulpet-
tikattoista 1960-luvun liikerakennusta arkkitehtuu-
riltaan ja rakennustyyppiltään. Rakennuksella on ark-
kitehtonisia, paikallishistoriallisia ja maisemallisia
arvoja.

Keskitie 4/Postikuja, entinen virastotalo, nykyi- nen Viitakeskus

Viitakeskus sijaitsee Keskitien alkupäässä keskeisellä
paikalla liikekeskustassa. Rakennuksen alkuperäinen
tiiliverhottu osa on rakennettu 1960-luvun puolivälin
jälkeen kunnan virastotaloksi. Nykyään kolmikerrok-
sisen rakennuksen ylemmissä kerroksissa sijaitsee
asuin- ja liikehuoneistoja ja katutaso toimii pienimit-
takaavaisen ostoskeskuksen tavoin. Rakennusta on
laajennettu 2000-luvun lopulla elementtirakenteisella
marketilla Postikujan suuntaan. Laajennuksen suun-
nitteli jyväskyläläinen arkkitehtuuritoimisto Martti
Vähäniitty. Laajennuksen yhteydessä alkuperäisen
virastotalon sisätiloihin tehtiin muutoksia, jotta lii-

kekeskusmainen yhteys rakennusten läpi Keskitieltä Postikujalle saatiin avattua. Marketin laajennusosan arkkitehtuurissa on huomioitu alkuperäinen rakennus massan korkeuden osalta, joten se ei ole vaikuttanut entisen virastotalon kannalta merkittävään kylän keskusraitin näkymään. Virastotalon Keskitien puoleisella, alkuperäisellä osalla on muutoksista huolimatta vielä jäljellä taajamakuullisia ja paikallisia arvoja. Myös alkuperäisenä säilynyt tiiliosan arkkitehtuuri kapeine irrallisine ikkunauhoineen on huomioitava osana 1960-luvun liikekeskustan kokonaisuutta.

Keskitie 6/Yhdyskulma

Rakennus valmistui Pappilantien ja Keskitien kulmaukseen vuonna 1960. Suomen yhdyspankin kolmekerroksisen asuin- ja liikerakennuksen piirustukset laati arkkitehti Jouko Ylihannu. Arkkitehtuuriltaan vaaleasävyinen pulpettikattoinen rakennus edustaa Viitasaaren liikekeskustalle ominaista 1960-luvun rakennustyyppiä, jossa liikehuoneistot sijaitsevat katussa ja asuinhuoneistot rakennuksen ylemmissä kerroksissa. Rakennuksella on taajamakuullisia arvoja ja se kertoo keskusta-alueen liike-elämän, varsinkin pankkirakentamisen, kehitymisestä pienellä paikkakunnalla.

Keskitie 3/Saarela

Liikekiinteistö sijoittuu torin laitaan matalana ja leveänä rakennusmassana. Paikalla on vielä 1970-luvun lopulla sijainnut vaalea kaksikerroksinen kivirakennus, joka oli yhteydessä vielä olemassa olevaan Keskitien suuntaiseen matalaan rakennusmassaan. Rakennuksen julkisivujen pintamateriaalit ja värit on peräisin 1980-luvun lopulta, jolloin rakennus-

sa tehtiin laajennuksesta johtuva muutostyö. Matalaa modernia arkkitehtuuria edustava laajennus toteutettiin puretun kivirakennuksen tilalle.

Nykyisellä liikerakennuksella ei ole varsinaisesti merkittäviä arkkitehtonisia arvoja, mutta se on osa keskusta-alueen 1960-luvulla muodostunutta liikerakennusten kokonaisuutta.

Keskitie 5/ Lottala

Lottala rakennettiin vuonna 1974 Keskon marketiksi laajentamaan liikekeskustaa pohjoisen suuntaan. Rakennuksen suunnitteli rakennusmestari Esko Ruusuvirta. Rakennus on tyypillinen matala virtaviivainen pelkistetty liikerakennus, jossa on hyvin loiva kaksioisharjakatto. Rakennuksen valkoiset peltikasetti-verhoillut julkisivut ovat peräisin vuodelta 1990, jolloin koko korttelin julkisivuja yhtenäistettiin samaan linjaan sopiviksi. Samalta ajalta on myös massiivinen leveä katosrakennelma rakennuksen läntisessä julkisivussa.

Rakennuksella ei ole merkittäviä arkkitehtonisia arvoja, mutta se kuuluu 1960–1970-lukujen liikekeskustan kokonaisuuteen.

Keskitie 8/ Terälä; Kiinteistö Oy Viitasaaren Säästökulma

Säästökulma sijaitsee keskeisellä paikalla kunnantalon vieressä Viestinmäen rinteessä. Rakennus on arkkitehtitoimisto Aulis Jääskeläisen ja Suunnittelupiste Oy:n suunnittelema, vuonna 1985 valmistunut kaksiosainen asuin- ja liikerakennus. Rakennuksessa oli alun perin tilat katutasossa Sisä-Suomen Säästöpankille ja T-marketille sekä useammalle pienemmälle liiketoiminnalle. Toisessa kerroksessa sijaitsee liike-

huoneistojen lisäksi kaksi asuinhuoneistoa. Rakennuksessa on havaittavissa samankaltaisuutta viereisen kunnantalon ja poliisitalon kanssa. Rakennukset ovat samanaikaisia, niiden arkkitehtuurissa näkyy samankaltainen polveileva, monitahoinen massoittelu ja valkomusta-kontrastinen julkisivuväryitys.

Rakennuksen suuret liiketilat ovat inventointitiheällä tyhjillään.

Säästökulman rakennus muodostaa kunnantalon ja poliisitalon kanssa Viitasaaren liikekeskustan alueelle arkkitehtonisesti ja ajallisesti yhtenäisen palvelurakennusten kokonaisuuden. Kohteella yksinään on myös arkkitehtonisia ja maisemallisia arvoja. Rakennus kuvastaa kunnan liike-elämän kasvua ja kehittymistä.

Keskitie 7/ Viitasaaren virastokeskus, poliisitalo

Rakennus on vuonna 1985 valmistunut liikekiinteistö, jonka on suunnitellut Suunnittelupiste Oy. Massoitteultaan matalahko, U-kirjaimen muotoinen virastotalo sijaitsee Keskitien varressa, vastapäätä kunnantaloa. Poliisitalon takaa alkaa 1960- ja 1970-lukujen kerrostaloalue ja liikekeskuksen alue päättyy.

Virastokeskus on järjestyksessään toinen sotien jälkeisenä aikana rakennettu varsinainen virastotalo Viitasaaren liikekeskustassa. Rakennukseen sijoittuvat verohallinto, poliisin tilat sekä pankki ja sanomalehti Keskisuomalaisen toimitus.

Rakennus on arkkitehtuuriltaan samankaltainen Säästökulman ja kunnantalon kanssa, mutta mitta-kaavaltaan pienin ja massoitteeltaan selkeämpi kuin edellä mainitut rakennukset. Rakennuksen arkkitehtoniin ominaispiirteisiin kuuluu katolla sijaitsevat kauttaaltaan katetut, suunnikkaan muotoiset korotetut katto-osat.

Poliisitalo muodostaa yhdessä kunnantalon ja Terälän kanssa postmodernistista ja regionalistista arkkitehtuurisuuntausta edustavan kokonaisuuden. Rakennuksella on arkkitehtonisia ja paikallishistoriallisia palveluiden kehittymistä kuvaavia arvoja.

Kokkosalmentie 7/Osuuskauppa Keskimaan liikennemyymälä

Liikennemyymälä rakennettiin 2000-luvun puolivälissä Viitasaaren keskustan itälaidalle, nelostien varteen maantäytöillä toteutuneelle ranta-alueelle. Rakennuksen suunnitteli arkkitehtuuritoimisto Martti Vähäniitty. Liikennemyymälän rakennus erottuu arkkitehtuuriltaan erityisesti muista liikennemyymälöistä. Rakennuksen puuverhoiluissa julkisivuissa ja rakennuksen massoitellussa on mukailtu klassistisia aiheita. Suuret maisemaikkunat rakennuksen eteläpäädyssä avaavat näkymän Keiteleelle ja vanhaan Kirkkosaareen. Liikennemyymälä sijaitsee taajamakuvallisesti merkittävällä paikalla yhdellä alueen maisemallisesti arvokkaimmista rakennuspaikoista ja se liittyy Viitasaaren 2000-luvulle tyypillisenä toiminnallisena rakennuksena elinkeinoelämän ja matkailun kehittymiseen. Rakennuksessa on hyödynnetty uusiutuvaa energiaa taloteknisissä ratkaisuisa.

Pappilantie 4-6/Seurakuntatalo

Viitasaaren moderni seurakuntatalo ja kirkkoherranvirasto sijaitsevat arkkitehti Olavi Kivimaan suunnitteleman vanhan pappilan, nykyisen dementia kodin vieressä Terälän viereisellä tontilla.

Pappila on alkujaan rakentunut kahdesta erillisestä rakennuksesta, jotka on yhdistetty toisiinsa vuonna 2002. Yhdistämisen myötä seurakuntataloon kuuluu

myös asuinhuoneistoja ja liiketilaa. Seurakuntatalon on suunnitellut arkkitehtitoimisto Pentti Turunen ja kumppanit vuonna 1967. Rakennus edustaa 1960-luvulla maassamme virinnyttä arkkitehtuuriltaan modernien virkamiespappiloiden ja seurakuntasalien rakentumista. Seurakuntasali on ajalleen tyypillinen arkkitehtuuriltaan selkeä, harmonisesti jäsennelty ja vaakasuuntaisuutta korostava rakennus, jonka julkisivuissa on käytetty ajalle tyypillisiä tumman ja vaalean pinnan vyöhykkeitä. Vanha pappila ja uusi seurakuntatalo ovat suojeltu asemakaavalla.

Muut inventoidut kohteet

Rantatie 6/Torinkulma

Viisikerroksinen kerrostalo on valmistunut torin laitaan, Rantatien varteen vuonna 2012 entisen, vuonna 1963 valmistuneen osuuskaupan rakennuksen tilalle. Paikalla sijaitsee vierekkäin kaksi samanlaista modernia kerrostalorakentamista edustavaa rakennusta. Rakennukset ovat massoitteuiltaan jykeviä ja huomattavan korkeita, muusta rakennetusta ympäristöstä selkeästi erottuvia ja poikkeavia. Julkisivujen vaalea väritys sekä viistokatot koettavat sopeuttaa kerrostaloja keskustan muuhun rakennuskantaan. Rakennukset edustavat kaupungeille tyypillistä kerrostalojen mallisuunnittelua. Osaltaan ne luovat kyläkeskustalle kaupunkimaista ilmettä.

Kokkosalmentie 2/Osuuskauppa Keskimaa

Suuri hallimainen, peltilevyillä verhottu elementtirakenteinen markettirakennustyyppi edustaa Viitasaaressa 2000-luvun teollisuuspainotteista rakentamista. Rakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Valtatie 4:n

tuntumassa. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehtuuritoimisto Martti Vähäniitty Oy, joka on ollut mukana Viitasaarella useissa 2000-luvun rakennushankkeissa. Rakennus valikoitui inventoitavaksi sen sijainnin ja arkkitehtuurityypin yleisyyden vuoksi. Näiden rakennusten osuus on kasvanut pienemmilläkin kunnilla merkittävästi ja niiden yksinkertaisen, arkisen ulkomuodon tuoma teollisuusmainen vaikutus kaupunkikuvaan on nykyisellään silmiinpistävä.

Viitasaaren lukio

Lukiorakennus sijaitsee Haapaniemen vanhan koulun vieressä keskusta-alueen eteläpäässä ja kuului osana vanhaan pienimittakaavaiseen koulukeskuksen alueeseen. Tiilirunkoinen vaalea, rapattu koulurakennus valmistui Lasse Heikkilän suunnitelmien mukaisesti vuonna 1959. Koulurakennuksen takaa alkaa Viitasaaren liikekeskustan moderni rakennuskanta.

Tyhjäksi jääneen rakennuksen purkutyöt aloitettiin inventointihetkellä. Se sisälsi Viitasaarelle paikallisesti, sivistyshistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäviä arvoja.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet ja arkistolähteet

Keski-Suomen museon rakennustutkimusarkisto.
Viitasaaren rakennusinventointi 1985–1988.
Viitasaaren täydennysinventointi 2008.
Keski-Suomen valokuva-arkisto

Viitasaaren kunnan arkisto
rakennusluvat
kaava-aineisto
Mikko Pakkasen postikorttikokoelma

Suulliset tiedonannot Reijo Paananen, Tapani Savolainen. Lokakuu 2013.

Internet-lähteet

Keski-Suomen liitto. Keski-Suomen maakuntakaava. Vahvistettu 14.4.2009. Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt maakuntakaavassa. http://www.keskisuomi.fi/filebank10825-kulttuuri_ym_www.pdf. (Viitattu 20.11.2013)

Kiinteistötietojärjestelmä. Maanmittauksen KTJ-selaintietopalvelu. <http://www.maanmittauslatios.fi/aineistot-ja-palvelut>. (Viitattu loka-marraskuu 2013)

Kunnan internetsivut. www.viitasaari.fi. Yleistä, keskusta-alueen kehittäminen, http://www.wiitaunioni.fi/filebank/4857-VTS_kaupunkikeskustan_suunnittelu_RAPORTTI_13062011.pdf. (Viitattu marraskuu 2013.)

Museovirasto. valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt/viitasaari. http://www.keskisuomi.fi/filebank/1049-kulttuuriymparistot_netiversio.pdf. (Viitattu 18.11.2013)

Paikkatieto. www.paikkatietoikkuna.fi (viitattu marraskuu 2013)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Jokipii, M. 1988, 1993, 1999. Keski-Suomi osat I-III. Jyväskylä.

Jäppinen, J. (toim.) 2006. Viestejä maisemassa. Keski-suomalainen rakennettu kulttuuriympäristö. Jyväskylä.

Markkanen, E. 1983. Vanhan Viitasaaren historia. Saarijärvi.

Museovirasto ja Ympäristöministeriö. 1993. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkiasuja 16. Helsinki.

Silén, S; Andersson, N. 2007. Viiden kosken kuljettamaa. Viitasaaren kulttuuriympäristöohjelma. Helsinki.

Suomen maakuntajulkaisu. 1974. Kotiseutuni Keski-Suomi. Viitasaari. Kuopio.